स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित)

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७९

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित)

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं

२०७९

विषय सूची

परिच्छेद एक १

परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ अवधारणा र उद्देश्य १

१.२.१ अवधारणा १

१.२.२ उद्देश्य २

१.२.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना र योजनाहरूबीचको अन्तरसम्बन्ध २

परिच्छेद दुई ३

कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था ३

२.१ कानूनी व्यवस्था ३

२.२ संस्थागत व्यवस्था ३

२.२.१ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति ३

२.२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना प्राविधिक समिति/कार्यदल ४

२.२.३ विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरू ४

२.२.४ बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति ५

परिच्छेद ३ ६

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया ६

३.१ कार्यतालिका तथा जिम्मेवारी निर्धारण ६

३.२ स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया ६

३.२.१ चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा ६

३.२.२ त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोत आँकलन ७

३.२.३ बजेट सीमा निर्धारण तथा बाँडफाँट ७

३.२.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण ८

३.२.५ विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी ८

३.२.६ विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरूमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदामाथि छलफल९

३.२.७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी ९

३.२.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति १०

अनुसूची – १

मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी तुलनात्मक कार्यतालिका ११

अनुसूची – २

गाउँ/नगर विकासको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समीक्षा ढाँचा १२

अनुसूची – ३
आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन नमूना खाका १३
अनुसूची – ४
कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरणको ढाँचा १८
अनुसूची – ५
कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण तथा साङ्केतीकरणको आधार तथा प्रक्रिया १९
अनुसूची – ६
कार्यक्रम/आयोजना वा उपक्षेत्रको त्रीवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण, प्राथमिकीकरण र साङ्केतीकरण ३१
अनुसूची – ७
विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानको ढाँचा ३२
अनुसूची – ८
विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन नतिजा सूचक र लक्ष्यको ढाँचा ३३
अनुसूची – ९
स्थानीय समष्टिगत मध्यमकालीन आर्थिक खाका ३४
अनुसूची – १०
समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका ३५
अनुसूची – ११
समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका ३६
अनुसूची – १२
कार्यक्रम तथा आयोजनाको साङ्केतीकरण तथा बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट ३७
अनुसूची – १३
स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजको विषयवस्तु तथा ढाँचा ४१

परिच्छेद एक
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

आवधिक योजनाले लिएका समष्टिगत तथा विषय क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका मुख्य अवयवहरू हुन्। मध्ममकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्दछ। यसले स्रोत व्यवस्थापन र अपेक्षित नतिजाको खाका समेत प्रस्तुत गर्दछ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख उद्देश्य प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्नको निमित्त उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य गरेको छ। यसै सन्दर्भमा स्थानीय तहमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको आवश्यकता, ढाँचा तथा प्रक्रियालाई सरलीकृत एवम् स्थानीय तहको सान्दर्भिकतालाई ध्यानमा राखी यो दिग्दर्शन तयार गरिएको छ। यस दिग्दर्शनको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहलाई मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न ढाँचा र प्रक्रियागत एकरुपकता कायम गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।

१.२ अवधारणा र उद्देश्य

१.२.१ अवधारणा

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत-साधनको वस्तुनिष्ठ आकलन गर्ने र त्यसलाई योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट गर्ने गर्दछ। यस संरचनामा मुख्यतः समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा अवयवहरु समावेश गरिएको हुन्छ।

चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको आधारमा उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Fiscal Framework - MTFF) निर्धारण गरिन्छ। स्थानीय तहलाई सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान, आन्तरिक आय, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत समेत आँकलन गरी क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत महाशाखा/शाखा र अन्तर्गतका निकायहरूसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम तथा आयोजनागत रूपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetary Framework - MTBF) तयार गरिन्छ। यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका (Medium Term Result Framework - MTRF) तयार गरिन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र खर्चको अनुमान हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन

भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसप्रकार मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

१.२.२ उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो। यसका अतिरिक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनाका अन्य उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् :-

(क) नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादात्म्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमूलक बनाउनु,

(ख) आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरी प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूको लागि स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु,

(ग) स्थानीय सरकारलाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट तर्जुमालाई यथार्थपरक बनाउनु,

(घ) सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु।

१.२.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना र योजनाहरूबीचको अन्तरसम्बन्ध

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजनालाई वार्षिक बजेटसँग र बजेटलाई नतिजासँग आबद्ध गर्दछ। आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीचको अन्तरसम्बन्धलाई तलको चित्रबाट स्पष्ट गरिएको छ।

चित्र १ : आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीचको सम्बन्ध

परिच्छेद दुई
कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्था

२.१ कानूनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषयक्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाइ लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। त्यसैगरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र दफा १७ मा यस्तो विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। यस्तो मध्यमकालीन खर्च संरचनामा देहायका विवरणहरू खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छः-

क) प्रस्तावित योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य,
ख) प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्टयाइँ,
ग) प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुनसक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिको दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धि,
घ) प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण,
ङ) खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण,
च) प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसँगको तादात्म्यता,
छ) सञ्चालित योजना भए गत आ.व.मा छुट्याइएको खर्चअनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण।

यसैगरी आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा २ मा कार्यालयको परिभाषा अन्तर्गत स्थानीय तहका सबै सरकारी कार्यालय भनी परिभाषित गरिएको र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम २ मा कार्यालयले तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजाको खाका समावेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। त्यसवाहेक ऐनको ७ मा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको कूल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। स्थानीय तह समेतको स्रोत अनुमानका आधारमा मात्र कूल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्न सकिने भएको हुँदा सबै गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नु आवश्यक छ।

२.२ संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालीन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादत्म्यता कायम गर्ने औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसका लागि स्थानीय तहमा देहाय बमोजिमको संस्थागत व्यवस्था गर्नुपर्दछ :-

२.२.१ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ बमोजिमको समितिले गर्नेछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गर्ने,
(ख) प्रक्षेपित कुल स्रोत र खर्चको आधारमा विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रगत खर्चको सीमा निर्धारण गर्ने,
(ग) आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा प्राथमिकता निर्धारणका आधार तथा प्रक्रिया एवम् बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा मार्गदर्शन तयार गर्ने,
(घ) बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन स्वीकृतिका लागि कार्यपालिका समक्ष पेश गर्ने,
(ङ) मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी समग्र कार्यको निर्देशन गर्ने ।

द्रष्टव्य: विषयक्षेत्रगत खर्चको सीमा निर्धारण गर्दा यस दिग्दर्शनमा उल्लेख भएबमोजिमका पाँचवटा विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रको आधारमा चालु, पूँजीगत वित्तीय व्यवस्थामा वर्गीकरण गर्नुपर्नेछ । साथै प्रशासनिक खर्चलाई सुशासन तथा संस्थागत विकास विषयगत क्षेत्र तथा तत्सम्बन्धी उपक्षेत्र अन्तर्गत समावेश गर्नुपर्नेछ । बहुवर्षिय तथा स्रोत सुनिश्चित गर्नुपर्ने आयोजना/कार्यक्रमको हकमा कुल लागतलाई आधार मानी Earmark गर्नुपर्ने भए सो समेत गरी आयोजना तथा कार्यक्रमगत वा उपक्षेत्रगत रुपमा बजेट सीमा निर्धारण गर्नु पर्दछ ।

२.२.२ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल

स्थानीय तहमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको लागि देहायबमोजिमको कार्यदल रहनेछ । सो कार्यदलले मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने एवम् विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई विषयगत रूपमा एकीकृत गरी विषयगत समिति समक्ष पेश गर्नेछ :-

(क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक
(ख) विभाग/महाशाखा/शाखा प्रमुखहरू - सदस्य
(ग) योजना विभाग/महाशाखा/शाखा/एकाइ प्रमुख - सदस्य सचिव

कार्यदलले आवश्यकताअनुसार विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचना बजेट तयारी गर्ने सन्दर्भमा कार्यदलले देहायबमोजिमका कार्यहरू सम्पन्न गर्नुपर्नेछ:

(क) त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोतको आकलन गरी स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति समक्ष पेश गर्ने,
(ख) बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शनको मस्यौदा तयार गरी स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति समक्ष पेश गर्ने,
(ग) विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारीका लागि विषयगत महाशाखा/शाखा हरुसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
(घ) मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विषय क्षेत्रगत मस्यौदा तयार गरी विषयगत समितिमा पेश गर्ने र छलफल प्रक्रियामा आवश्यक सहयोग गर्ने,
(ङ) समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका तयारी कार्यमा बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्ने,
(च) मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२.२.३ विषयगत योजना तर्जुमा समिति

कार्यपालिकाबाट प्राप्त बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनभित्र रही विषयगत महाशाखा/शाखाहरूबाट विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार भई कार्यदल मार्फत पेश हुन आएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको

मस्यौदामा संलग्न बजेट तथा कार्यक्रमलाई विषयगत रूपमा छलफल, विश्लेषण र पुनःप्राथमिकता निर्धारण गरी पेश गर्ने कार्य स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ को परिच्छेद ४ को दफा ४.६.४ मा उल्लेख भएबमोजिमका विषयगत समितिहरूले गर्नुपर्नेछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको सन्दर्भमा विषयगत समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

(क) विषयगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणका निर्धारित आधार, प्रक्रिया एवम् प्राप्त बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार बजेट, कार्यक्रम तथा आयोजना प्रस्ताव भए नभएको यकिन गर्ने,

(ख) कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट उपर छलफल र विश्लेषण गर्ने,

(ग) विषय क्षेत्रगत रूपमा तयार भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई अन्तिम रुप दिई बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश गर्ने।

२.२.४ बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति

विषयगत समितिबाट प्रस्ताव भएका विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेटको एकीकृत मस्यौदा तयारी सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६७ बमोजिमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गर्नुपर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) विषयगत समितिबाट पेश भएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर छलफल गरी स्वीकृत बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुरुप भए नभएको एकिन गर्ने,

(ख) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता एवम् चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्य र विषय क्षेत्रगत सन्तुलन कायम हुने गरी स्रोत विनियोजन तथा प्रक्षेपण भए नभएको एकीन गर्ने,

(ग) विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति समेतको विश्लेषण गरी स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्ने,

(घ) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति र चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण श्रोतपुस्तिकालाई आधार लिई विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार भएको त्रिवर्षिय खर्च तथा स्रोत अनुमानको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका तर्जुमा गर्ने,

(ङ) स्थानीय आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत योजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकलाई आधार मानी विषय उपक्षेत्रगत रुपमा तयार भएको नतिजा खाकाको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गर्ने,

(च) मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिई स्वीकृतिका लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमसँगै कार्यपालिकामा पेश गर्ने।

परिच्छेद ३

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

३.१ कार्यतालिका तथा जिम्मेवारी निर्धारण

मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियासँगै आवद्ध गरी चरणबद्ध रूपमा तर्जुमा गर्नुपर्दछ। वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी तुलनात्मक कार्यतालिका **अनुसूची** – १ मा प्रस्तुत गरिएको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा देहाय बमोजिमको कार्यतालिका अनुशरण गर्न उपयुक्त हुन्छः

क्रियाकलाप	समय सीमा	जिम्मेवारी
कार्यपालिकाका सदस्य र विषयगत महाशाखा/शाखा प्रमुखलाई अभिमुखीकरण	फागुन मसान्तभित्र	कार्यदल
चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा	बैशाख ७ गतेभित्र	कार्यपालिका
त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोत आकलन	बैशाख ७ गतेभित्र	स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति
बजेट सीमा निर्धारण तथा स्रोत बाँडफाँट	बैशाख १० गतेभित्र	स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति
बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण	बैशाख १५ गतेभित्र	कार्यपालिका/प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी	जेठ १५ गते भित्र	विषयगत महाशाखा/शाखा
विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी तथा विषयगत समितिमा छलफल	जेठ २५ गतेभित्र	कार्यदल/विषयगत समिति
मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी	असार ५ गतेभित्र	बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति
मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी सभामा पेश	असार १० गतेभित्र	कार्यपालिका

३.२ स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रिया

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्य स्थानीय तहका लागि नवीन अभ्यास हो। यसका लागि सर्वप्रथम संरचनाको आवश्यकता, महत्व र प्रक्रियागत चरणहरूका बारेमा सम्बद्ध सरोकारवालाहरू स्पष्ट हुन आवश्यक हुन्छ। सोको लागि कार्यपालिकाका सदस्य, विषयगत समितिका पदाधिकारी सहित महाशाखा/शाखाका प्रमुखहरूलाई अभिमुखीकरण गर्नु आवश्यक छ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सम्बन्धमा अवलम्वन गर्नुपर्ने प्रक्रियागत चरणहरू देहायबमोजिम रहेका छन्:

३.२.१ चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा

स्थानीय तहले हरेक आर्थिक वर्षको बैशाख ७ गतेभित्र चालु आवधिक योजना; मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट; कार्यक्रमको लक्ष्य र उपलब्धिको आधारमा स्थानीय आर्थिक तथा सामाजिक परिसूचक समावेश भएको आर्थिक सर्वेक्षण तयार गर्नुपर्दछ। यस्तो आर्थिक सर्वेक्षणको ढाँचा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले उपलब्ध गराउन सक्नेछ। मन्त्रालयबाट ढाँचा उपलब्ध नभएसम्म विषय

क्षेत्रगत रूपमा उपलब्धि विवरण तयार गर्नुपर्नेछ। यसरी तयार भएको आर्थिक सर्वेक्षण वा उपलब्धि विवरणका आधारमा आवधिक योजनाका लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकता तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था समेतलाई विश्लेषण गरी समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्नेछ। आवधिक योजना तर्जुमा भइ नसकेको अवस्थामा मध्ययमकालीन खर्च संरचना र बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समीक्षाका आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्दछ।

समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्दा योजना महाशाखा/शाखाले कार्यपालिका, विषयगत महाशाखा/शाखा, वडा कार्यालयहरुसँग समेत छलफल गर्नुपर्दछ। समीक्षा प्रतिवेदनको ढाँचा **अनुसूची** – २ मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

३.२.२ त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोत आकलन

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले राजस्व परामर्श समितिद्वारा पेश गरिएको प्रतिवेदनलाई मध्यनजर गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भएको अवस्थामा सोको प्रक्षेपणको आधारमा र त्यस्तो योजना नभएको अवस्थामा विगत वर्षहरूको वास्तविक आन्तरिक आयको प्रवृत्ति विश्लेषण गरी आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।

त्यसैगरी सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण, सशर्त अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकमको हकमा प्राप्त बजेट सीमामा आधारित भई स्रोत अनुमान एवम् प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ। विशेष अनुदान तथा समपुरक अनुदानको हकमा प्रस्तावित आयोजनालाई आधार मान्नु पर्दछ। नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने रोयल्टी रकमको प्रक्षेपण गर्दा विगत वर्षहरूमा प्राप्त भएको रोयल्टी रकमलाई आधार मान्नु पर्दछ। ऋण सहायता, जनसहभागिता तथा अन्तर स्थानीय तह साझेदारी बापत परिचालन हुनसक्ने स्रोतको हकमा क्रमशः ऋण सम्झौता, विगत वर्षको जनसहभागिताको रकमको प्रवृत्ति र गाउँ/नगरपालिकाको जनसहभागिता परिचालन नीति एवम् अन्य स्थानीय तहसँग भएको समझदारीका आधारमा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ। गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र मध्यमकालीन खर्च संरचना एवम् विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत खर्चको आवश्यकताको आधारमा कुल खर्च आवश्यकताको आकलन तथा प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना, आन्तरिक तथा बाह्य वित्तीय साधनको सम्भावना, राजस्व तथा व्ययको प्रक्षेपण र प्राथमिकताको आधारमा आगामी आर्थिक वर्षको आय व्ययको अनुमान तथा थप दुई आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोत प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ।

३.२.३ बजेट सीमा निर्धारण तथा बाडफाट

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको प्रक्षेपणको आधारमा बजेट सीमा निर्धारण गर्नुपर्दछ। बजेट सीमा निर्धारण तथा स्रोतको बाँडफाँट गर्दा आवधिक योजना र विषय क्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरुयोजनाको प्राथमिकता, लक्ष्य तथा अपेक्षित नतिजालाई आधार मान्नु पर्दछ। यसैगरी क्रमागत वा बहुवर्षिय कार्यक्रम तथा आयोजना, आयोजना बैङ्कमा सूचीकृत भएका आयोजना, सम्भाव्यता अध्ययन वा लागत एकीन भएका कार्यक्रम र विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना समेत समावेश हुनेगरी उपक्षेत्रगत रूपमा स्रोतको बाँडफाँट गर्नुपर्दछ।

वडास्तरीय आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ को परिच्छेद ४ दफा ४.८ को बुँदा नम्बर २.४ मा तोकिएका आधार बमोजिम बजेट सीमा निर्धारण गर्नुपर्दछ। गाउँ/नगर गौरवका आयोजना तथा कार्यक्रम हकमा छुट्टै बजेट सीमा निर्धारण गरी उपलब्ध गराउने वा

यस्ता आयोजना तथा कार्यक्रमको स्रोत सम्बन्धित विषय उपक्षेत्रको बजेट सीमाभित्र पर्ने गरी Earmark गरी सीमा निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

३.२.४ बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तयार गरेको आगामी तीन आर्थिक वर्षको कुल स्रोत तथा खर्चको अनुमान एवम् प्रक्षेपण, विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन उपर कार्यपालिकाले छलफल गरी स्वीकृत गर्नुपर्दछ । यसरी स्वीकृत भएको खर्च अनुमानमा चालु, पुँजीगत र वित्तीय व्यवस्था सम्बन्धी खर्चको अनुमान र बजेटको स्रोत समावेश भएको हुनुपर्दछ । मार्गदर्शनमा आगामी ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा ध्यान दिनुपर्ने तथा पूरा गर्नुपर्ने शर्तहरू समावेश भएको हुनुपर्दछ । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले **अनुसूची – ३** बमोजिमको ढाँचामा मार्गदर्शन तथा बजेट सीमा महाशाखा/शाखा र वडा कार्यालयलाई तोकिएको समय सीमाभित्र पठाउनु पर्दछ ।

यसरी बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन पठाउँदा वडा कार्यालयको हकमा विषयक्षेत्रगत सीमा निर्धारण गर्न वा कुनै विषय क्षेत्रमा मात्र बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नुपर्ने भएमा सो व्यहोरा मार्गदर्शनमा स्पष्ट रूपमा खुलाएर पठाउनु पर्नेछ । स्थानीय तहको गौरवका आयोजनाका लागि छुट्टै बजेट सीमा निर्धारण गरिएको वा Earmark गरिएको भए सो व्यहोरा स्पष्ट रुपमा खुलाई पठाउनु पर्नेछ । यसैगरी विशेष प्राथमिकतामा परेको विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र वा क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनालाई बजेट सुनिश्चित (Earmark) गर्नुपर्ने भएमा विषयगत महाशाखा/शाखा वा वडा कार्यालयलाई बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन पठाउँदा सो समेत खुलाई पठाउनु पर्नेछ ।

३.२.५ विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी

प्राप्त बजेट सीमा र मार्गदर्शन भित्र रही सम्बन्धित विषयगत महाशाखा/शाखाले उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदाका लागि विवरण तयार गर्नुपर्दछ । यस्तो विवरण तयार गर्दा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमान र चालु मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारमा आगामी आर्थिक वर्ष (बजेट वर्ष) र थप दुई आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रक्षेपण गर्नुपर्दछ ।

उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विवरण तयार गर्दा सर्वप्रथम आगामी तीन वर्षमा कार्यान्वयन गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनागत विवरण तयार गर्नुपर्दछ । तर स्थानीय तहमा कार्यक्रमगत रूपमा बजेट तयार गर्ने पद्धति अवलम्बन नभएसम्मका लागि आयोजना बैङ्कमा समावेश भएका, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भएका तथा कूल लागत एकीन भएका क्रमागत अथवा बहुवर्षीय आयोजनाको हकमा आयोजनागत रूपमा र अन्यको हकमा उपक्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण तयार गर्नुपर्दछ । उदाहरणका लागि आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत कृषि, पशुपन्छी, उद्योग, पर्यटन, सहकारी आदि उपक्षेत्रअनुसार विवरण तयार गर्नुपर्दछ ।

आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण तयारीको क्रममा कूल लागत उल्लेख गर्दा आयोजना बैङ्कमा समावेश भएका, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका तथा कूल लागत एकिन भएका क्रमागत वा वहुवर्षीय आयोजनाहरूको हकमा सोही अनुसार उल्लेख गर्नुपर्दछ । लागत अनुमान तयार नभैसकेका आयोजनाको हकमा प्रति एकाइ लागतका आधारमा कूल लागत एकीन गर्नुपर्दछ । साथै सालबसाली कार्यक्रम वा उपक्षेत्रगत रूपमा लागत अनुमान एकीन गर्दा प्राप्त बजेट सीमाको आधारमा गर्नुपर्दछ । यसरी एकीन गरिएको कुल लागतसमेतको आधारमा कार्यक्रम र आयोजनाको संक्षिप्त विवरण तयार

गर्नुपर्दछ। कार्यक्रम तथा आयोजना वा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरणको ढाँचा **अनुसूची – ४** मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा समावेश भएका कार्यक्रम तथा आयोजना वा उपक्षेत्रको प्राथमिकीकरण **अनुसूची – ५ (को खण्ड क)** मा उल्लिखित आधार, प्रक्रिया र ढाँचा अनुसार गर्नुपर्दछ। कार्यक्रम तथा आयोजना र उपक्षेत्रको लैङ्गिक र जलवायु साङ्केतीकरण सम्बन्धी आधार र प्रक्रिया **अनुसूची – ५ (को खण्ड ख र ग)** मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा समावेश भएका कार्यक्रम तथा आयोजना वा उपक्षेत्रको **अनुसूची – ६** बमोजिमको ढाँचामा त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण, प्राथमिकीकरण एवम् रणनीतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, जलवायु सङ्केत तथा लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा साङ्केतीकरण गर्नुपर्दछ। अनुसूची ४ र ६ बमोजिम तयार भएको विवरण तथा उपलब्ध बजेट सीमा र मागदर्शन बमोजिम उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तयार गर्नुपर्दछ। उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानको ढाँचा **अनुसूची – ७** मा तोकिए बमोजिम हुनेछ। उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान तयार भए पश्चात् आयोजना तथा कार्यक्रम वा उपक्षेत्रगत संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित अपेक्षित नतिजाको आधारमा **अनुसूची – ८** मा तोकिएको ढाँचामा उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ। यसरी नतिजा खाका तयार गर्दा स्थानीय तहको आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरूयोजनाको लक्ष्य एवम् उपलब्धिसँग सामञ्जस्यता कायम गर्नुपर्दछ।

यसरी तयार भएको उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदालाई कार्यदलले पुनरावलोकन तथा विश्लेषण गरी बजेट सीमा र मार्गदर्शनसँग सामञ्जस्यता भए नभएको यकीन गरी सम्बन्धित विषयगत समितिमा पठाउनु पर्दछ।

३.२.६ विषयगत समितिमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदामाथि छलफल

कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा र आगामी आर्थिक वर्षको बजेटमाथि सम्बन्धित विषयगत समितिमा दफावार छलफल गर्नुपर्दछ। यसरी छलफल गर्दा नेपालको संविधान (मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र), राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको आवधिक योजना, गाउँपालिका/नगरपालिकाको आवश्यकता र सम्भावनाका आधारमा छनौट गरिएका कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणलाई ध्यान दिनुपर्दछ। विषयगत समितिमा भएको छलफलबाट तयार भएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति समक्ष पेश गर्नुपर्दछ।

३.२.७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी

विषयगत समितिबाट पेश भएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई एकीकृत गरी समष्टिगत नतिजा खाका, बजेट खाका र आर्थिक खाका एवम् आगामी तीन आर्थिक वर्षको खर्चको अनुमान र प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गर्ने कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६७ बमोजिमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गर्नेछ।

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले समीक्षा प्रतिवेदन तथा विगतको उपलब्धि र समष्टिगत नतिजा खाकाको आधारमा **अनुसूची – ९** बमोजिमको ढाँचामा स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्नुपर्दछ। स्थानीय आर्थिक खाकामा आवधिक योजना लक्ष्य उद्देश्यसँग तालमेल हुने गरी स्थानीय उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू समावेश भएको हुनुपर्दछ।

विषय उपक्षेत्रगत नतिजा सूचकको आधारमा **अनुसूची – १०** को ढाँचामा समष्टिगत नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ। यसैगरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय अनुमान तथा प्रक्षेपण र विषय उपक्षेत्रगत खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपणको आधारमा **अनुसूची – ११** बमोजिमको ढाँचामा समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका तर्जुमा गर्नुपर्दछ।

समष्टिगत बजेट खाकाको तयारीसँगै **अनुसूची – ६** बमोजिम कार्यक्रम तथा आयोजना वा विषय उपक्षेत्रगत रूपमा तयार भएको आगामी तीन आर्थिक वर्षको खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण, प्राथमिकीकरण एवम् रणनीतिक स्तम्भ, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक सङ्केत तथा जलवायु सङ्केतको आधारमा **अनुसूची – १२** (**को खण्ड क, ख, ग, घ र ङ**) बमोजिम एकीकृत विवरण तयार गर्नुपर्दछ। साथै स्थानीय गौरवका आयोजना तथा विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण **अनुसूची – १२** (**को खण्ड च र छ**) मा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तयार गर्नुपर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा तयारी कार्यमा कार्यदलले बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्नुपर्दछ।

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले माथि उल्लिखित विवरणको आधारमा **अनुसूची १३** बमोजिमको ढाँचामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयार गरी स्वीकृतिका लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमसँगै कार्यपालिकामा पेश गर्नुपर्दछ।

३.२.८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत गर्नुपर्दछ। यसरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अनुमोदनको निमित्त वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको साथमा सभामा पेश गर्नुपर्दछ।

अनुसूची - १

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.१ सँग सम्बन्धित)

मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी तुलनात्मक कार्यतालिका

वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी कार्यहरू	समयसीमा	मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यहरू
बजेट, कार्यक्रम र दस्तावेज उपर छलफल गरी सभाबाट स्वीकृति	असार मसान्तभित्र	मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेट पुस्तिका प्रकाशन
बजेट तथा कार्यक्रम कार्यपालिकाबाट पारित गरी सभामा पेश	असार १० गत भित्र	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति
बजेट तथा कार्यक्रमको एकीकृत मस्यौदाको प्रस्ताव तयारी	असार ५ गतेभित्र	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी
वडास्तरीय र विषय क्षेत्रको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रस्ताव बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश	जेठ २५ गतेभित्र	विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना मस्यौदा विषयगत समितिमा छलफल
वडा समिति र विषयगत महाशाखा/शाखाबाट विषय क्षेत्र आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण	जेठ १५ गतेभित्र	विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयारी
बस्ती/टोलस्तरमा योजना छनौट र वडा समितिमा पेश	बैशाख १५ गत भित्र	बजेट सीमा र मार्गदर्शन स्वीकृति तथा सम्प्रेषण
कूल श्रोत तथा बजेट अनुमान, बजेट सीमा निर्धारण, मार्गदर्शन तयारी एवम् महाशाखा/शाखा र वडा कार्यालयमा संप्रेषण	बैशाख १० गतेभित्र	बजेट सीमा निर्धारण तथा स्रोत बाँडफाँट
नीति तथा कार्यक्रम तयार गरी अध्यक्ष/प्रमुखद्वारा सभामा पेश	बैशाख ७ गतेभित्र	त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोत आकलन
प्रदेश सरकारबाट बाँडफाँट भई प्राप्त हुने राजस्व र वित्तीय हस्तान्तरणको खाका प्राप्ति	चैत मसान्त/बैशाख ७ गतेभित्र	चालु आवधिक योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको समीक्षा
नेपाल सरकारबाट राजस्व बाँडफाँट र वित्तीय हस्तान्तरणको सीमा प्राप्ति	फागुन मसान्त भित्र	कार्यपालिकाका सदस्य र विषयगत महाशाखा/शाखा प्रमुखलाई अभिमुखीकरण

अनुसूची - २

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.१ सँग सम्बन्धित)

चालु आवधिक योजना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रमको उपलब्धि समीक्षा ढाँचा

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	गत आ.व.को उपलब्धि	चालु आ.व.को अनुमानित उपलब्धि
क.	आर्थिक विकास क्षेत्र			
	बार्षिक उत्पादन (कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्र)	रु. लाखमा		
	औषत पारिवारिक आय	रु. लाखमा		
	उद्योग, व्यापार र व्यावसाय	संख्या		
	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन		
	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत		
	पर्यटन आगमन	संख्या		
ख.	सामाजिक विकास क्षेत्र			
	५ वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत		
	साक्षरता दर ९१५ वर्ष माथि०	प्रतिशत		
	प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्याथी	संख्या		
	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत		
	५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत		
	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय	संख्या		
	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत		
ग.	पूर्वाधार विकास क्षेत्र			
	स्थानीय सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.		
	स्थानीय सडक (खण्डास्मित)	कि.मि.		
	स्थानीय सडक (धुले)	कि.मि.		
	३० मिनेटको दुरीमा यातायातमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत		
	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत		
	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत		
	कम्प्युटर तथा इन्टरनेट प्रयोकता	प्रतिशत		
घ.	वन तथा वातावरण क्षेत्र			
	वन तथा हरियाली क्षेत्र	प्रतिशत		
	उर्जा उपभोगमा नवीकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत		
	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार	प्रति हजार		
ङ.	सुशासन, संस्थागत विकास क्षेत्र			
	नीति, निर्णय र सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत		
	कुल बजेटमा आन्तरिक स्रोतको योगदान	प्रतिशत		
	बार्षिक बजेट	रु. हजारमा		

अनुसूची – ३

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.४ सँग सम्बन्धित)

आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनको नमूना

१. पृष्ठभूमि

- विकास र योजना तर्जुमाको सन्दर्भ
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा सम्बन्धी संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था
- मार्गदर्शन तयारीका आधार तथा अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया
- बजेट तथा योजना तर्जुमाका आधार

२. कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

- गत आ.व.को प्रमुख उपलब्धि, समस्या, चुनौती तथा सिकाइ
- चालु आ.व.को हालसम्मको प्रमुख उपलब्धि, समस्या तथा चुनौती

३. योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधार

- संवैधानिक तथा कानूनी आधार
- राष्ट्रिय लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता
- प्रादेशिक लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता
- गाउँ/नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, प्राथमिकता तथा कार्यक्रम
- अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता (दीगो विकास लक्ष्य, बाल अधिकार, महिला अधिकार सम्बन्धी महासन्धि आदि)
- अन्तरसम्बन्धित विषयहरू (विपद्, वातावरण, जलवायु अनुकूलन, सुशासन र पारदर्शीता, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण आदि)
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यविधि र मापदण्ड

४. बजेट सीमा

आगामी आ.व. २०../... समेत ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको क्रममा .... महाशाखा/शाखा/एकाइ/वडा कार्यालय लाई रु ..... को बजेट सीमा निर्धारण गरिएको छ। निर्धारित सीमा मध्ये चालु खर्च तर्फ रु ..... तथा पुँजीगत खर्च तर्फ रु. ..... र वित्तीय व्यवस्था तर्फ रु ..... छुट्याइएको छ। उक्त बजेट सीमाको विषय क्षेत्रगत बाँटफाँट देहायअनुसार रहेको छ।

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
			कुल	चालु	पुजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१	२		३	४	५	६	७	८	९	१०
१.	आर्थिक विकास क्षेत्र	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
क	कृषि	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
			कुल	चालु	पुजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
ख	सिंचाइ	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ग	पशुपंक्षी	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
घ	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ङ	पर्यटन तथा संस्कृति	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
च	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
छ	श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
२.	**सामाजिक विकास क्षेत्र**	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
क	जनस्वास्थ्य तथा पोषण	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ख	शिक्षा, कला भाषा तथा साहित्य	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ग	खानेपानी तथा सरसफाइ	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
घ	महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ङ	युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
च	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
			कुल	चालु	पुजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		तेश्रो आ.व.								
३.	पूर्वाधार क्षेत्र	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
क	भवन, आवास तथा बस्ती विकास	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ख	सडक, पुल तथा यातायात	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ग	जलस्रोत, विद्युत् तथा स्वच्च ऊर्जा	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
घ	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
४.	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
क	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ख	वातावरण तथा फोहोमैला व्यवस्थापन	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ग	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
५.	सुशासन तथा संस्थागत विकास क्षेत्र	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
क	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ख	सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
ग	राजस्व तथा स्रोत परिचालन	पहिलो आ.व.								

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
			कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
घ	तथ्याङ्क प्रणाली तथा योजना र विकास व्यवस्थापन	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								
६.	वडा कार्यालय	पहिलो आ.व.								
		दोश्रो आ.व.								
		तेश्रो आ.व.								

द्रष्टव्य: *बजेट सीमा र मार्गदर्शन तयार गर्दा स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका सबै विषयहरूलाई माथि उल्लिखित विषय उपक्षेत्रहरुमा समावेश गर्नुपर्दछ ।*

५. प्राथमिकता निर्धारणका आधार, विधि तथा प्रक्रिया

- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा उल्लिखित आधार, विधि तथा प्रक्रिया
- स्थानीय विशेषता र आवश्यकता बमोजिम कार्यपालिकाबाट स्वीकृत अन्य आधारहरू
- कार्यपालिकाबाट स्वीकृत प्राथमिकता निर्धारण सम्बन्धी अन्य विधि तथा प्रक्रिया

६. बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन (नमूनाको लागि मात्र)

आगामी आर्थिक वर्ष र त्यपछिका दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही ..... गाउँ/नगरपालिकाको आवधिक योजना/एकीकृत विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, चालु मध्यमकालीन खर्च संरचना, आगामी वर्षको लागि प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लिखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण तथा बजेट अनुमान गरी मिति ..... भित्र पेश गर्नु हुन अनुरोध छ :

- संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारी भित्र रहेका विषय, आयोजना तथा कार्यक्रम,
- आवधिक तथा विषयक्षेत्र रणनीतिक/गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता अनुसारका आयोजना तथा कार्यक्रम,
- चालु आर्थिक वर्षमा सञ्चालित क्रमागत, वहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रम,
- आयोजना बैङ्कमा समावेश भएको र सो नभएको भए वातावरणीय अध्ययन लगायत संभाव्यता अध्ययन भई डिजाइन, लागत अनुमानसहित विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रम,
- अति विपन्न, सिमान्तकृत एवम् दलित, जनजाति, महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति ज्येष्ठ नागरिक जस्ता लक्षित वर्ग, समुदाय र परिवारलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन जस्ता विषयमा प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- गाउँ/नगरपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धि गर्न योगदान दिनसक्ने खालका उद्यमशील, उत्पादनशील र रोजगारीमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम,

- स्थानीय स्रोत, साधन, सीप, दक्षता, क्षमता र कच्चा पदार्थमा आधारित उद्यम व्यवसाय सिर्जना र विकास गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- सामाजिक न्याय, सुशासन, जवाफदेहीता र सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम,
- कृषि, खाद्यान्न तथा पशुपक्षी उपजको उत्पादन, व्यावसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुऱ्याउने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- स्थानीय तहको नीति तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई सम्बोधन गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- योग, ज्ञान तथा सीप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र आविष्कारसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम,
- भूउपयोग योजना र क्षेत्र, वस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रम,
- बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- गाउँ/नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण (प्रोफाइल) ले लक्षित गरे अनुसारका क्षेत्र तथा सबाललाई सम्बोधन गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- गाउँ/नगरपालिकाको समग्र तथा सन्तुलित विकासमा योगदान पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रम,
- कोभिड १९ लगायतका महामारी रोकथाम, उपचार, राहत र पुनर्लाभ र रोजगारी सिर्जना गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रम आदि

नोटः *माथि उल्लिखित विषयहरू उदाहरणको लागि मात्र प्रस्तुत गरिएका हुन् र सम्बन्धित गाउँ/नगरपालिकाले आफूलाई उपयोगी हुनेखालको मागदर्शन तयार एवम् स्वीकृत गरी उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।*

अनुसूची – ४

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को ३.२.५ को तेश्रो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

उपक्षेत्र /कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरणको ढाँचा

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	२	३	४	५	७

अनुसूची – ५

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को ३.२.५ को चौथो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण तथा साङ्केतीकरणको आधार तथा प्रक्रिया

खण्ड क. कार्यक्रम/आयोजना प्राथमिकीकरणका आधार, विधि तथा प्रक्रिया

१. प्राथमिकीकरण लागि विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्र निर्धारण

आयोजना/कार्यक्रमलाई देहायअनुसार पाँच वटा प्रमुख विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्रमा वर्गीकरण गरी र प्राथमिकता निर्धारण गर्नुपर्नेछ :

क्र.सं.	प्रमुख क्षेत्र	उपक्षेत्र
१	आर्थिक क्षेत्र	(क) कृषि (ख) पशुपंक्षी (ग) सिंचाइ (घ) उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय (ङ) पर्यटन तथा संस्कृति, (च) भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा (छ) श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण
२	सामाजिक क्षेत्र	(क) स्वास्थ्य तथा पोषण (ख) शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य (ग) खानेपानी तथा सरसफाइ (घ) महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण, (ङ) युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्त्तन, (च) सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण
३	पूर्वाधार क्षेत्र	(क) भवन, आवास तथा बस्ती विकास (ख) सडक, पुल तथा यातायात (ग) जलश्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा (घ) सूचना तथा सञ्चार प्रविधि
४	वन तथा वातावरण	(क) वन, भू-संरक्षण तथा जैविक विविधता (ख) वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन (ग) विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन
५	सुशासन तथा संस्थागत विकास	(क) नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन (ख) सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह (ग) राजस्व तथा स्रोत परिचालन (घ) तथ्याङ्क प्रणाली, योजना र विकास व्यवस्थापन

२. प्राथमिकता निर्धारणका लागि अङ्क भार

प्राथमिकीकरणका लागि सबै क्षेत्रमा लागू हुने गरी छ वटा सामान्य आधार तय गरिएका छन् भने प्रत्येक क्षेत्रका लागि छुट्टाछुट्टै दुईवटा क्षेत्रगत आधार तय गरिएको छ। सामान्य आधारलाई कुल ७० अङ्क र क्षेत्रगत आधारलाई कूल ३० अङ्क राखिएको छ। प्रत्येक आधारमा आयोजना/कार्यक्रमलाई अङ्क प्रदान गर्दा देहायअनुसार अङ्क प्रदान गरिनेछ।

क्र.स.	योगदान	शीर्षक	अङ्क		
			पूर्णाङ्क (१५)	पूर्णाङ्क (१०)	पूर्णाङ्क (५)
१	प्रत्यक्ष र उच्च योगदान गरेमा	अति उत्तम	१५	१०	५
२	अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान गरेमा	उत्तम	१०	६	३
३	कम वा सामान्य योगदान गरेमा	सामान्य	५	३	१
४	योगदान नपुऱ्याएमा	न्यून	०	०	०

३. प्राथिमकताक्रम निर्धारण

आयोजना/कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गर्दा सबै क्षेत्रमा लागू हुने छ वटा सामान्य आधारहरूमा अङ्क प्रदान गर्नुपर्ने र प्रत्येक क्षेत्रका लागि सम्बन्धित क्षेत्रका दुईवटा आधारमा अङ्क प्रदान गर्नुपर्नेछ। यसरी सामान्य र क्षेत्रगत आधारहरूबाट प्राप्त अङ्क जोडी कुल प्राप्ताङ्क निर्धारण गर्नुपर्नेछ। कुल प्राप्ताङ्कमा आयोजना/ कार्यक्रमलाई प्राप्त अङ्कको आधारमा देहाअनुसार प्रथम प्राथमिकता प्राप्त (Priority 1 – P1) र द्वितीय प्रथमिकता प्राप्त (Priority 2 – P2) गरी २ वटा प्राथमिकताक्रममा वर्गीकरण गरिनेछ।

क्र.स.	कुल प्राप्ताङ्क	प्राथमिकताक्रम
१	७५ वा सो भन्दा बढी अङ्क भएमा	पहिलो (P1)
२	७५ भन्दा कम अङ्क भएमा	दोस्रो (P2)

नोट : माथि उल्लेख गरिएको आधार बमोजिम वर्गीकरण गर्दा कुनै क्षेत्रमा दुई तिहाई भन्दा बढी कार्यक्रम/ आयोजना P1 अन्तर्गत परेमा P1 हुनको लागि आवश्यक न्यूनतम अङ्क परिमार्जन गरी प्राथमिकीकरण वा स्तरीकरण (Ranking) गरिनेछ।

४. प्राथमिकता निर्धारणका आधार

(क) सामान्य आधार

१. चालु आवधिक योजनाको फराकिलो आधारको समावेशी आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने: (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने - स्थानीय उत्पादन - स्थानीय आय वृद्धि	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. स्थानीय तहको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने : (१० अङ्क)

क	स्थानीय तहको प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभ भएका प्रमुख दुई क्षेत्रको उत्पादन वा आयवृद्धिमा प्रत्यक्ष वा उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

३. दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने : (१० अङ्क)

क	दिगो विकास लक्ष्यहरुको कुनै लक्ष्यमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	दिगो विकास लक्ष्यको कुनै लक्ष्यमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	दिगो विकास लक्ष्य कुनै लक्ष्य कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

४. सहभागिताको अवस्था : (१० अङ्क)

क	निम्न क्षेत्र वा संस्थाहरू मध्ये कुनै एकको प्रत्यक्ष वा उच्च सहभागिता रहने - नागरिक समाज, सामुदायिक संस्था, गैरसरकारी संस्था, उपभोक्ता समूह वा सेवाग्राही, वा निजी क्षेत्र	अति उत्तम

ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयरुमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

५. समावेशीकरणमा योगदान : (१० अङ्क)

(क) क्षेत्रीय समावेशीकरणमा योगदान (५ अङ्क)

क	६६% भन्दा बढी बस्ती/टोलहरूलाई प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	४०-५९% भन्दा बढी बस्ती/टोलहरूको विकासमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	२५-३९% भन्दा बढी बस्ती/टोलहरूको विकासमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	२५% भन्दा कमी बस्ती/टोलहरूको विकासमा मात्र योगदान पुऱ्याउने	न्यून

(ख) सामाजिक समावेशीकरण र लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणमा योगदान : (५ अङ्क)

क	सामाजिक र लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, समानता र सशक्तीकरणलाई प्रत्यक्ष तथा उच्च बढावा दिने	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय रूपमा योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा कम वा सामान्य योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

६. आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुने लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य : (१५ अङ्क)

क	**क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि:** - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ८० प्रतिशत वा सो भन्दा माथि रहेको, वा - आगामी आ.व.मा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि** : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य पूरा भएको ।	अति उत्तम
ख	**क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि:** - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ६० देखि ७९ प्रतिशतसम्म रहेको, वा - आगामी दुई वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि** : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य अन्तिम चरणमा रहेको ।	उत्तम
ग	**क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि:** - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० देखि ५९ प्रतिशतसम्म रहेको, वा - आगामी तीन वर्षमा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित रहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि** : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य भइरहेको ।	सामान्य
घ	**क्रमागत वा सालवसाली आयोजना वा कार्यक्रमको लागि:** - चालु आ.व. को दोस्रो चौमासिकसम्मको औषत भौतिक तथा वित्तीय प्रगति ५० प्रतिशत भन्दा कम रहेको, वा - आगामी वर्षसम्ममा आयोजना सम्पन्न हुने सुनिश्चित नरहेको वा **नयाँ आयोजनाको लागि** : आयोजना कार्यान्वयन तयारी कार्य नभएको ।	न्यून

(ख) क्षेत्रगत आधार

अ. आर्थिक क्षेत्र: कृषि, पशुपन्छी, सिँचाइ, उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय, संस्कृति तथा पर्यटन, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा, श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण ।

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने - दिगो विकासको लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो समावेशी औद्योगिकीकरण प्रवर्द्धन गर्न, वा - गरिबीको अन्त्य र शुन्य भोकमरीमा, वा - दिगो उपभोग र उत्पादन, वा - समावेशी आर्थिक वृद्धि, वा - आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्न, वा - वस्तु र सेवाको आन्तरिक आपूर्ति व्यवस्थापन गर्न, वा - पर्यटन पूर्वाधार निर्माण र पर्यटक आगमनमा वृद्धि गर्न, वा - मर्यादित कामको प्रवर्द्धन/सुमधुर औद्योगिक सम्बन्ध कायम गर्न, वा	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

आ. सामाजिक क्षेत्रः स्वास्थ्य तथा पोषण, शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य, युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्त्तन, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण, खानेपानी तथा सरसफाइ, सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण ।

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने: - दिगो विकास लक्ष्य ३ (SDG 3) को स्वस्थ जीवन प्राप्तिका लागि, बाल मृत्युदर न्यूनीकरण गर्न, वा - मातृ मृत्युदर न्यूनीकरण वा मलेरिया, क्षयरोग, HIVAIDS नियन्त्रण गर्न, वा	

	- दिगो विकास लक्ष्य ४ (SDG 4) को सबैको लागि समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्ति गर्न, वा - प्राथमिक एवम् माध्यमिक तहमा छात्रा/छात्रको अनुपात वृद्धि गर्न, वा - नवीन खोज गर्न र प्रविधि प्राप्ति गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य ६ (SDG 6) को खानेपानी र सरसफाइ सेवाको उपलब्धताको दिगो सुनिश्चितता गर्न, - लैङ्गिक समानता वा सशक्तीकरण (SDG 5) गर्न, वा - असमानता न्यूनीकरण गर्न, वा - संस्कृति प्रवर्द्धन गर्न,	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(इ) **पूर्वाधार क्षेत्रः** भवन, आवास तथा बस्ती विकास, सडक, पुल तथा यातायात, जलश्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ।

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने : - दिगो विकासको लक्ष्य ७ (SDG 7) को दिगो र आधुनिक ऊर्जा सुनिश्चितता गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य ९ (SDG 9) को दिगो सडक र अन्य यातायात र सिंचाई सुबिधा बढाउन, वा - दिगो विकासको लक्ष्य ११ (SDG 11) को सुरक्षित, सवल, समावेशी र दिगो शहर विकास गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(ई) **वन वतावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रः** वन, भू-संरक्षण तथा जैविक विविधता, वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन ।

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम

ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउने : - दिगो विकासको लक्ष्य २ (SDG 2) को भोकमरीको अन्त्य, खाद्य सुरक्षा, उन्नत पोषण प्राप्ति र दिगो कृषि प्रवर्द्धन गर्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १५ (SDG 15) को वनको दिगो व्यवस्थापन, भूक्षय रोकथाम, जैविक विविधताको क्षति रोक्न, वा - दिगो विकासको लक्ष्य १३ (SDG 13) को जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र वातावरण संरक्षण गर्न, वा - आधुनिक भूमि व्यवस्थापन गर्न वा - विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

(उ) **सुशासन तथा अन्य क्षेत्रः** नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह, राजस्व तथा स्रोत परिचालन, तथ्याङ्क प्रणाली, योजना र विकास व्यवस्थापन ।

१. चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदानः (१५ अङ्क)

क	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा प्रत्यक्ष र उच्च योगदान पुऱ्याउने	अति उत्तम
ख	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूपको नतिजा प्राप्तिमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

२. दिगो विकासको क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान : (१५ अङ्क)

क	निम्न विषयहरूमा प्रत्यक्ष तथा उच्च योगदान पुऱ्याउनेः - दिगो विकास लक्ष्य १६ (SDG 16) को शान्ति सुरक्षा अभिवृद्धि गर्न, वा - सुशासन अभिवृद्धि गर्न, वा - न्यायमा सबैलाई पहुँच बढाउन, वा - जनसख्या व्यवस्थापन गर्न, वा - योजना तथा तथ्याङ्क प्रणालीमा सुधार र सुदृढीकरण गर्न	अति उत्तम
ख	माथिका विषयहरूमा अप्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने	उत्तम
ग	माथिका विषयहरूमा सामान्य वा कम योगदान पुऱ्याउने	सामान्य
घ	माथिका विषयहरूमा योगदान नपुऱ्याउने	न्यून

५. कार्यक्रम तथा आयोजना वा उपक्षेत्रको प्राथमिकीकरण अङ्क निर्धारण तालिका

विषय उपक्षेत्रअनुसार कार्यक्रम तथा आयोजना/ उपक्षेत्रको नाम	सामान्य आधार (७० अङ्क)							क्षेत्रगत आधार (३० अङ्क)		जम्मा	प्राथमिकता क्रम
	तीव्र, दिगो र रोजगारमूलक आर्थिकवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने (१५ अङ्क)	स्थानीय प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने (१० अङ्क)	दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुऱ्याउने (१० अङ्क)	सहभागिताको अवस्था (१० अङ्क)	समावेशीकरणमा योगदान (१० अङ्क)		आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य (१५ अङ्क)	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान (१५ अङ्क)	दिगो विकास क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान (१५ अङ्क)		
					क्षेत्रीय समावेशीकरण (५ अङ्क)	सामाजिक समावेशीकरण (५ अङ्क)					
१.											
२.											
३.											
४.											
५.											
६.											
७.											
८.											
९.											
१०.											
११.											
१२.											
१३.											
१४.											

खण्ड ख. लैङ्गिक सङ्केत निर्धारण प्रक्रिया

१. पृष्ठभूमि

महिला र पुरुषको आवश्यकता अनुरूप कार्यक्रम र बजेट विनियोजन गर्न लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटलाई माध्यमको रूपमा लिइएको छ। सार्वजनिक स्रोत र साधनको अनुमान, वितरण र उपयोगलाई प्रभावकारी तुल्याउन आर्थिक वर्ष २०६४/६५ देखि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याइएको हो। खासगरी निर्णय प्रक्रियामा महिलाहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउन, प्राप्त लाभको समानुपातिक वितरण गर्न र रोजगारी वृद्धि गर्न, समयको प्रयोगमा गुणात्मक सुधार गर्न लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रणालीले कार्यक्रम तर्जुमा गर्न प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्य लिएको छ।

२. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटका मान्यता

लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट देहायअनुसारको मान्यतामा आधारित रहेको छ।

- बजेटका सबै प्रक्रिया र यसले पार्ने प्रभाव लैङ्गिक रूपमा तटस्थ हुँदैन। बजेट तर्जुमा सम्बन्धी नीतिहरू, राजस्व सङ्कलन र खर्च सबै पक्षहरूमा यो तथ्य लागू हुन्छ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटले लैङ्गिक समानताको नीति एवम् समष्टिगत आर्थिक नीतिका बीच सम्बन्ध स्थापित गर्दछ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट प्रक्रियाको प्रारम्भ नै कार्यक्रम तथा बजेटले महिला र पुरुषमा पार्न सक्ने प्रभावको विश्लेषणबाट हुन्छ। त्यसपछि कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक पक्षको समायोजन गर्नुपर्दछ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटले लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणलाई कार्यान्वयमा लैजान योगदान पुऱ्याउँदछ।
- लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट भन्नाले महिलाका लागि छुट्टै बजेट होइन। बजेट र कार्यक्रमका सबै पक्षहरूमा महिला र पुरुषको सन्तुलित लाभ सुनिश्चित गर्ने प्रक्रिया हो।

३. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा

लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा गर्दा निम्नलिखित पाँच चरणहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ:

पहिलो : जुन क्षेत्रका लागि कार्यक्रम तथा आयोजना तर्जुमा गर्न लागिएको हो, सो क्षेत्रको वस्तुस्थिति, महिला तथा पुरुषका अवस्था देखाउने खण्डीकृत सूचना तथा तथ्याङ्क आवश्यक पर्दछ।

दोस्रो : कार्यक्रम तथा आयोजना तर्जुमा गर्दा, प्राथमिकता निर्धारण गर्दा र छनौट गर्दा ती कार्यक्रमहरूले लैङ्गिक पक्षलाई यथेस्ट ध्यान पुऱ्याएको छ वा छैन साथै पहिलो चरणमा उल्लिखित अवस्थालाई सम्बोधन गर्ने खालका कार्यक्रमहरू छनौट गरेको छ कि छैन सोको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

तेस्रो : छनौट भएका कार्यक्रमहरूको लैङ्गिक हिसाबले संवेदनशील पक्षहरूलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि लाग्ने लागतको मूल्याङ्कन गरी प्रर्याप्त बजेट विनियोजन गरिएको छ कि छैन भन्ने कुरा जाँच गर्नुपर्दछ।

चौथो : यसरी निक्यौल गरेका कार्यक्रमहरूका लागि आवश्यक बजेट उपयुक्त खर्च शीर्षकमा राखेको छ कि छैन जाँच गर्नुपर्दछ। साथै ती कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनबाट हुने उपलब्धिको बारेमा सुनिश्चितता गर्नु जरुरी हुन्छ।

पाँचौ : छनौट भएका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनबाट महिलाहरूमा सकारात्मक परिवर्तन आउन सक्दछ भन्ने कुराको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ।

४. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको वर्गीकरण र सङ्केत

नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयबाट जारी प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट नमूना निर्देशिका, २०७७ अनुसार सरकारी व्यवस्था, योजना, कार्यक्रम र सेवालाई दुई तहमा वर्गीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सङ्केत प्रदान गर्नुपर्दछ ।

पहिलो तहः योजना, कार्यक्रम वा आयोजनाका क्रियाकलापहरूलाई तीन तहमा वर्गीकरण गर्ने :

(क) **निर्दिष्टः** महिला तथा बालबालिका प्रति निर्दिष्ट रूपले लक्षित क्रियाकलापहरू उदाहरणको लागि महिलाहरूको लागि सीप विकास तालिम, बालिकाहरूका लागि छात्रवृत्ति आदि ।

(ख) **सहयोगीः** महिला सशक्तिकरण तथा लैंङ्गिक समानताप्रति उत्तरदायी तथा सोको सहज वातावरणको श्रृजना गर्ने खालका क्रियाकलापहरू उदाहरणको लागि खण्डीकृत तथ्याङ्क सङ्कलन, लैङ्गिक समानताका लागि अध्ययन र सेवा प्रदायकहरूका लागि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण तालिम, विभेदजन्य पितृसत्तात्मक मूल्य मान्यताहरूमा परिवर्तनका लागि पुरुष र बालकहरूसँग सहकार्य गर्ने, र

(ग) **तटस्थः** महिला सशक्तिकरण तथा लैङ्गिक समानताका अवरोधहरूको पहिचान नगर्ने वा सम्बोधन नगर्ने क्रियाकलापहरू

दोश्रो तह : लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सङ्केत (कोडिङ) गर्ने : निर्दिष्ट, सहयोगी तथा तटस्थमा वर्गीकरण गरिएका क्रियाकलापहरूका लागि विनियोजित बजेटको जम्मा निकाल्ने

लैङ्गिक वर्गीकरणका आधार	लैङ्गिक वर्गीकरण	लैङ्गिक बजेट कोड
यदि निर्दिष्ट, सहयोगी र तटस्थमा वर्गीकरण गरिएका क्रियाकलापहरूको बजेटको जम्मा आयोजना तथा कार्यक्रमको कूल बजेटको ६० प्रतिशत वा सोभन्दा माथि भए	निर्दिष्ट	१
यदि निर्दिष्ट, सहयोगी र तटस्थमा वर्गीकरण गरिएका क्रियाकलापहरूको बजेटको जम्मा आयोजना तथा कार्यक्रमको कूल बजेटको १० देखि ५९ प्रतिशत भए	सहयोगी	२
यदि निर्दिष्ट क्रियाकलापको बजेटको जम्मा आयोजना तथा कार्यक्रमको कूल बजेटको ९ वा सोभन्दा कम भए	तटस्थ	३

खण्ड ग. जलवायु परिवर्तन बजेट सङ्केत निर्धारण प्रक्रिया

१. पृष्ठभूमि

नेपालमा जलवायु परिवर्तन र त्यसका चुनौतीहरू देखा पर्न थालेको र यसबाट जलस्रोत, कृषि, खाद्यान्न, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य र पर्यटन लगायतका जीविकोपार्जनका संशाधनहरू अध्याधिक मात्रामा प्रभावित हुँदै गइरहेकोले जलवायु परिवर्तनको विषय महत्वपूर्ण र चिन्ताको विषय बनेको छ। यी समस्याको समाधान गर्न तयार गरिएको जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ ले जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्दै जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूल हुँदै न्यून कार्बन उत्सर्जन उन्मुख सामाजिक, आर्थिक विकास पथलाई अवलम्बन गर्दै जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्रमा भएको प्रतिवद्धता अनुरूप सहयोग तथा सहकार्यको प्रवर्द्धन गरी जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्य लिएकोछ।

जलवायु परिवर्तनको असर र प्रभावको न्यूनीकरण र अनुकूलनको आवश्यकतालाई समेत दृष्टिगत गरी जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७ मा भएको व्यवस्था अनुसार राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Plan of Action, NAPA) लाई विकास एजेण्डाको रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सबै प्रकारका स्थलगत कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रको कूल बजेटको न्यूनतम ८० प्रतिशत भन्दा बढी रकम स्थानीय स्तरमा पुग्ने गरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ। स्थानीय तहमा जाने अनुदान रकमबाट जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि समेत निश्चित रकम छुट्याई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन जरुरी छ।

जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको समन्वयात्मक ढङ्गले प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न लगानीको वित्तीय रणनीतिक संरचनाको विकास गर्नु जरुरी हुन्छ, जसले लगानीको सुनिश्चितता कायम गर्नुका साथै विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त रकमको लगानीलाई पारदर्शी बनाउन सघाउ पुऱ्याओस्। लगानीको वित्तीय रणनीतिक संरचना निर्माण गर्ने सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा हाल भईरहेका सार्वजनिक खर्च र संस्थागत पुनरावलोकन (Climate Public Expenditure and Institutional Review–CPEIR) ले केही मार्गदर्शन गर्न सक्ने भएकोले विकास बजेटमा जलवायु परिवर्तन बजेट कोड प्रयोग गर्न सिफारिस गरिएको छ। यसै क्रममा नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७०/७१ देखि जलवायु परिवर्तन बजेट कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

२. जलवायु परिवर्तन कोडको आवश्यकता

जनवायु परिवर्तन सम्बन्धी कार्यको समन्वय सङ्घीय तहमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयले गरिरहेको भए तापनि अन्य तहका सरकारी निकायहरूबाट पनि जलवायु परिवर्तनसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध भएका जलवायु अनुकूलन वा न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन्। जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका सबै कार्यक्रमहरू संघीय तहमा मात्रै सम्पादन गर्ने गरी समेटिने अवस्था छैन। त्यस्तै अनुसन्धान तथा विकास निर्माण जस्ता शीर्षक अन्तर्गतका विकास कार्यभित्र जलवायु परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्ने कार्यहरूमा भएको लगानी बारेको एकीकृत जानकारी गराउन नसक्दा जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा के कति लगानी भएको छ र के कति लगानीको आवश्यकता छ भन्ने एकीन गर्ने स्पष्ट आधार तय गर्न कठिन हुने अवस्था छ। बजेटमा जलवायु परिवर्तनका कार्यक्रमहरू स्पष्ट नदेखिँदा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा भएका लगानीको अनुगमनमा कठिनाई पर्ने हुन्छ। जसले गर्दा त्यस्ता कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न र आगामी वर्षहरूमा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितता गर्दै योजना तर्जुमा गर्न कठिनाई पर्दछ।

जलवायु परिवर्तनले विकासका सबै क्षेत्रहरूलाई असर गर्ने र ती असरहरू एक आपसमा सम्बन्धित र आधारित समेत हुने भएकोले जलवायु परिवर्तनको प्रभावको सामाना गर्न समुदाय लगायत संस्थाहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक छ। साथै जलवायु परिवर्तन र विकासका विभिन्न क्षेत्र बीचका सम्बन्धका बारेमा सूचना र जानकारी बढाउँदै लैजानु पर्ने हुन्छ। कुन कुन विषय क्षेत्रका कुन कुन कार्यक्रम जलवायु परिवर्तनमा केन्द्रित छन् वा आगामी दिनमा जलवायु परिवर्तनमा कसरी केन्द्रित गर्दै लग्नु पर्दछ भन्ने बारे जानकारी उपलब्ध हुन सकेमा अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धिका साथै लगानी वृद्धि गर्न समेत सघाउ पुग्न सक्ने देखिन्छ। साथै जलवायु परिवर्तन र वातावरण व्यवस्थापन कार्यक्रमका बीच रहेको भिन्नता एकिन गरी जलवायु परिवर्तनमा मात्र भएको खर्च छुट्याउने आधारको विकास गर्नु पनि त्यत्तिकै जरुरी छ। यसको लागि जलवायु परिवर्तन बजेट कोडको प्रयोग गर्नु मनासिव हुने भएको र उक्त कोडको प्रयोगले जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी कार्यमा भएको लगानीको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमनमा समेत सहयोग पुग्ने भएकोले जलवायु परिवर्तन बजेट कोडको प्रयोग आवश्यक देखिन्छ।

३. जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्यक्रम

देहायका कार्यक्रमहरूलाई जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित कार्य मानी ती कार्यक्रमहरूमा विनियोजित बजेट वा भएको खर्चलाई तलको तालिकामा उल्लेख भएबमोजिम जलवायु परिवर्तन बजेट कोड प्रयोग गर्नुपर्दछ।

(१) प्राकृतिक सम्पदाको दिगो व्यवस्थापन गर्ने तथा हरियाली अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम,
(२) भूउपयोग योजना तथा जलवायु परिवर्तनको असरलाई थेग्न सक्ने (Resiliant) भौतिक पूर्वाधारको विकास कार्यक्रम,
(३) जलवायु परिवर्तनको कारणबाट मानव स्वास्थ्यमा देखापर्ने नकारात्मक प्रभावलाई रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम,
(४) जलवायु परिवर्तनको कारणबाट खतरामा परेका जीव (Endangered Species) र जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम,
(५) हरित गृह ग्यासको उत्सर्जन कम गर्ने गरी गरिएको फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम,
(६) ऊर्जा, सिंचाई र स्वच्छ खानेपानीको लागि जलश्रोतको दिगो उपयोग गर्ने कार्यक्रम,
(७) खाद्य स्वच्छता (Safety) तथा सुरक्षा (Security) सँग सम्बन्धित कार्यक्रम,
(८) जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न विपद् जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने कार्यक्रम,
(९) हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जन कम गर्ने तथा न्यून कार्बन उत्सर्जन गर्ने ऊर्जाको प्रयोग गर्नका लागि नवीकरणीय एवं वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन, प्रयोग तथा यससम्बन्धी प्रविधिको विकास गर्ने कार्यक्रम,
(१०) जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित सूचना, शिक्षा, सञ्चार, अनुसन्धान तथा विकास एवं तथ्याङ्क सङ्कलन व्यवस्थापनको कार्यक्रम,
(११) जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा आवश्यक नीति, कानून एवम् कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यक्रम।

४. जलवायु परिवर्तन बजेट कोडको प्रयोग गर्ने तरिका

प्रस्तावित बजेट तथा कार्यक्रममा जलवायु परिवर्तन बजेट कोड प्रयोग गर्दा देहायबमोजिम गर्नुपर्नेछ :

(१) जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित माथि उल्लिखित कार्यक्रमहरूलाई मात्र जलवायु परिवर्तन बजेट कोडिङ गर्ने,
(२) प्रस्तावित कार्यक्रम जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित भए नभएको उल्लेख गर्न छ वा छैन लेख्ने,

(३) “छ” लेखिएका सबै कार्यक्रमहरूको बजेट जोड्ने र प्रतिशत निकाल्ने,

(४) बजेट प्रतिशतको आधारमा उक्त कार्यक्रम देहायबमोजिम १, २ वा ३ मध्ये कुनमा पर्दछ तय गर्ने,

बजेट/खर्चको अनुपात	उपादेयता	बजेट कोड (सङ्केत)
प्रस्तावित कार्यक्रमको ५० प्रतिशत भन्दा बढी बजेट जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित भएमा	अत्यन्त सान्दर्भिक	१
प्रस्तावित कार्यक्रमको २० देखि ५० प्रतिशत सम्म बजेट जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित भएमा	सान्दर्भिक	२
प्रस्तावित कार्यक्रमको २० प्रतिशत भन्दा कम बजेट जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित भएमा वा प्रस्तावित कार्यक्रम जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित नभएमा	तटस्थ	३

अनुसूची - ६

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.५ पाँचौ अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

कार्यक्रम/आयोजना वा उपक्षेत्रको त्रीवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण, प्राथमिकीकरण र साङ्केतीकरण

रकम रु. हजारमा

क्र.सं.	कार्यक्रम / आयोजना / उपक्षेत्र	आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन				आगामी दोश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				आगामी तेश्रो आ.व.को प्रक्षेपण				साङ्केतीकरण				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकीकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत

अनुसूची - ७

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.५ को पाँचौ अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानको ढाँचा

रकम रु. हजारमा

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०../..								
२०../..								
२०../..								

अनुसूची - ८

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.५ को पाँचौ अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन नतिजा सूचक र लक्ष्यको ढाँचा

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०../..	२०../..	२०../..
१	२	३	४	५	६	७

नोटः उपलब्धि सूचकमा परिमाण उल्लेख गर्दा सूचकको प्रकृति अनुसार सकेसम्म Cumulative रुपमा गर्नुपर्दछ ।

अनुसूची - ९

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को ३.२.७ को दोश्रो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

स्थानीय समष्टिगत मध्यमकालीन आर्थिक खाका

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	गत आ.व.को उपलब्धि	चालु आ.व.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०../..	२०../..	२०../..
१.	वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा					
१.१	कृषि	रु. लाखमा					
१.२	गैर कृषि (उद्योग र सेवा)	रु. लाखमा					
२.	औषत पारिवारिक आय	रु. लाखमा					
३.	उद्योग, व्यापार र व्यावसाय	संख्या					
४.	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन					
५.	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत					

अनुसूची - १०

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.७ को तेश्रो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

समष्टिगत मध्यमकालीन नतिजा खाका

क्र.सं.	सूचक	एकाइ	गत आ.व.को यथार्थ उपलब्धि	चालु आ.व.को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०../..	२०../..	२०../..
१	५ वर्षमुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत					
२	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत					
३	प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या					
४	प्राविधिक वा व्यवसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत					
५	रोजगारीमा औपचारिक क्षेत्रको हिस्सा	प्रतिशत					
६	स्थानीय सडक (कालोपत्रे)	कि.मि.					
७	स्थानीय सडक (खण्डास्मित)	कि.मि.					
८	स्थानीय सडक (धुले)	कि.मि.					
९	३० मिनेटको दुरीमा यातायातमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत					
१०	विद्युत्मा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत					
११	सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत					
१२	ऊर्जा उपभोगमा नवीकरणीय ऊर्जाको अनुपात	प्रतिशत					
१३	आधारभूत खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत					
१४	५ वर्ष मुनीका बालबालिकाको जन्मदर्ता	प्रतिशत					
१५	विपद्का घटनाबाट प्रभावित परिवार	प्रति हजार					
१६	जनजङ्गलको घनत्व (रुख प्रति हेक्टर)	संख्या					
१७	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय	संख्या					
१८	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत					
१९	पर्यटन आगमन	संख्या					
२०	स्थानीय सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत					

नोटः माथि उल्लिखितसूचकहरु उदाहरण हुन् । स्थानीय तहले विषय उपक्षेत्रको नतिजा सूचक र स्थानीय आवधिक योजनामा उल्लिखित लक्ष्य तथा सूचकसँग तालमेल हुनेगरी समष्टिगत नतिजा खाका तयार गर्नुपर्दछ ।

अनुसूची - ११

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.७ को तेश्रो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका

रकम रु. हजारमा

क्र.सं.	विवरण	गत आ.व. को यथार्थ	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (रु.)			
				२०../.. को अनुमान	२०../.. को प्रक्षेपण	२०../.. को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
१.	खर्च अनुमान						
	चालु खर्च						
	पुँजीगत खर्च						
	वित्तीय व्यवस्था						
	कुल						
२	आय अनुमान						
२.१	आन्तरिक आय						
२.२	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम						
	क. नेपाल सरकार						
	ख. प्रदेश सरकार						
२.३	रोयल्टी बाँडफाँट						
	क. वन रोयल्टी						
	ख. खानी रोयल्टी						
	ग. विद्युत् रोयल्टी						
	घ. पर्वतारोहण रोयल्टी						
	ङ. पानी तथा अन्य रोयल्टी						
२.४	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण						
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान						
	ख. सशर्त अनुदान						
	ग. समपूरक अनुदान						
	घ. विशेष अनुदान						
२.५	प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण						
	क. वित्तीय समानीकरण अनुदान						
	ख. सशर्त अनुदान						
	ग. समपूरक अनुदान						
	घ. विशेष अनुदान						
२.६	आन्तरिक ऋण						
२.७	अन्य अनुदान						
२.८	जनसहभागिता						
२.९	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी रकम						
२.१०	मौज्दात रकम#						
	कुल						
	बचत (-) न्यून (+)						

चालु आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमको समीक्षाको आधारमा खर्च नभई वचत हुने रकमको अनुमान गर्ने।

अनुसूची - १२

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.७ को चौथो अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

कार्यक्रम तथा आयोजनाको साङ्केतीकरण तथा बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

खण्ड क. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

रणनीतिक सङ्केत	रणनीतिक स्तम्भ	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
कुल जम्मा											

खण्ड ख. प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

प्राथमिकता क्रम	आयोजना संख्या	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो (P1)											
दोस्रो (P2)											
कूल जम्मा											

खण्ड ग. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य										
२	शून्य भोकमरी										
३	स्वस्थ जीवन										
४	गुणस्तरीय शिक्षा										

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
५	लैङ्गिक समानता										
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ										
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच										
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम										
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार										
१०	असमानता न्यूनीकरण										
११	दिगो शहर र बस्ती										
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन										
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन										
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग										
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग										
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था										
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी										
कुल जम्मा											

खण्ड घ. लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

सङ्केत नम्बर	लैङ्गिक सङ्केत	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
०१	निर्दिष्ट										
०२	सहयोगी										
०३	तटस्थ										
कुल जम्मा											

खण्ड ङ. जलवायु सङ्केतको आधारमा मध्यमकालीन बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

सङ्केत नम्बर	जलवायु परिवर्तन सङ्केत	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आगामी आ.व.को विनियोजन		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
०१	अत्यन्त सान्दर्भिक										
०२	सान्दर्भिक										
०३	तटस्थ										
कुल जम्मा											

खण्ड च. स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

उपक्षेत्र	आयोजना/कार्यक्रम	गत आ.व.को यथार्थ	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	आगामी आ.व.को विनियोजन	आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण	आ.व. २०../.. को खर्च प्रक्षेपण
कुल जम्मा						

खण्ड छ. विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

रकम रु. हजारमा

विषय क्षेत्र	विषयगत उपक्षेत्र	..... को व्यय अनुमान				.....को खर्च प्रक्षेपण				..... को खर्च प्रक्षेपण			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था
कुल जम्मा													

नोटः कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण, साङ्केतीकरण तथा त्रिवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण देहाय बमोजिम गर्नुपर्दछ :

- *रणनीतिक स्तम्भ- रणनीतिक स्तम्भमा स्थानीय तहको आवधिक योजनाको आधारमा उल्लिखित जुन रणनीतिसँग कार्यक्रम/आयोजना सम्बन्धित छ सो रणनीतिको नम्बर उल्लेख गर्नुपर्नेछ (आवधिक योजना तर्जुमा भैनसकेको अवस्थामा उल्लेख गर्नु नपर्ने) ।*
- *प्राथमिकताक्रम - कार्यक्रम/आयोजनाको प्राथमिकता नम्बर १ वा २ मध्ये कुन हो सो अनुरूप P1 वा P2 उल्लेख गर्नुपर्नेछ । प्राथमिकताक्रमको निर्धारण **अनुसूची ५** (को खण्ड क) मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।*
- *दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत - विकास कार्यक्रम/आयोजना दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यहरू मध्ये कुन कुनसँग सम्बन्धित छ, सो अनुरूप नम्बर उल्लेख गर्नुपर्नेछ । दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोगबाट प्रकाशित दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण स्रोत पुस्तिकामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।*
- *लैङ्गिक सङ्केत - कार्यक्रम/आयोजनामा लैङ्गिक सङ्केत दिँदा लैङ्गिक समानतामा प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउने वा लैङ्गिक उत्तरदायी निर्दिष्टलाई १, अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउने वा लैङ्गिक उत्तरदायी सहयोगीलाई २ र लैङ्गिक उत्तरदायी रूपमा तटस्थलाई ३ दिनुपर्नेछ । लैङ्गिक सङ्केत निर्धारण **अनुसूची ५ (को खण्ड ख)** मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।*
- *जलवायु सङ्केत - विकास कार्यक्रम/आयोजनाको जलवायु सङ्केत दिँदा अत्यन्त सान्दर्भिकलाई १, सान्दर्भिकलाई २ र तटस्थलाई ३ दिनुपर्नेछ । जलवायु सङ्केत निर्धारण **अनुसूची ५ (को खण्ड ग)** मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।*
- *विषय क्षेत्र/उपक्षेत्रगत बाँडफाँट - आगामी पहिलो आ.व.को विनियोजन क्षेत्रगत विनियोजनको सीमा भित्र रही गर्ने र सो को चालु, पुँजीगत वा वित्तीय व्यवस्थामा सम्बन्धित महलमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ । सो समेतको आधारमा आगामी दोश्रो र तेश्रो आर्थिक वर्षको खर्चको प्रक्षेपण गरी सम्बन्धित महलमा उल्लेख गनुपर्नेछ । यसैगरी हरेक आर्थिक वर्षमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा कार्यान्वयन भएको आर्थिक वर्ष हटाई दुई आर्थिक वर्ष पछिको नयाँ आर्थिक वर्ष थप गर्दै त्रिवर्षीय चक्रीय रूपमा तयार गर्दै जानु पर्नेछ ।*
- *खर्च प्रक्षेपण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पन्न हुने आयोजनाका लागि प्रर्याप्त रकमको व्यवस्था गर्ने तथा सो सम्पन्न हुने अवधिपछि रकम व्यवस्था नगर्ने प्रबन्ध मिलाउनु पर्नेछ ।*
- *प्रशासनिक खर्चको हकमा तलब बाहेकको खर्चमा मुद्रास्फितिलाई आधार मान्नु पर्नेछ ।*
- *स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आकलन गरेको स्रोत तथा बजेट सीमा भित्र रहेर मात्र कुल खर्च प्रक्षेपण गर्नुपर्नेछ ।*

अनुसूची - १३

(दिग्दर्शनको परिच्छेद ३ को दफा ३.२.७ सँग पाँचौ अनुच्छेदसँग सम्बन्धित)

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेजको विषयवस्तु तथा ढाँचा

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि
१.२ अवधारणा तथा उद्देश्य
१.३ संस्थागत व्यवस्था
१.४ तर्जुमा प्रक्रिया

परिच्छेद २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि
२.२ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति
२.३ मध्यमकालीन आर्थिक खाका
२.४ मध्यमकालीन नतिजा खाका
२.५ मध्यमकालीन बजेट खाका
२.६ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट
- २.६.१ रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.२ प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.३ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.४ लैङ्गिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.५ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.६ स्थानीय गौरवका आयोजनाको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण
- २.६.७ विषय क्षेत्रको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

३.१ कृषि
३.२ सिंचाइ
३.३ पशुपन्छी
३.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय
३.५ पर्यटन तथा संस्कृति
३.६ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा
३.७ श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण

परिच्छेद ४: सामाजिक क्षेत्र

४.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण
४.२ शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य
४.३ खानेपानी तथा सरसफाइ
४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

४.४ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्त्तन
४.५ सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र

५.१ भवन, आवास तथा बस्ती विकास
५.२ सडक, पुल तथा यातायात
५.३ जलस्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा
५.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

परिच्छेद ६: वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता
६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन
६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

परिच्छेद ७: संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन
७.२ सङ्गठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह
७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन
७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विषय उपक्षेत्रगत परिच्छेदमा समावेश गर्नुपर्ने विषय र ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरू

१. पृष्ठभूमि

विषयगत उपक्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने गरी स्थानीय तहको सन्दर्भ (१ वाक्य), वर्तमान अवस्था (१ वाक्य), दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धमा विषय क्षेत्रगत व्यवस्था (१ वाक्य) र विषय उपक्षेत्रगत नीति, रणनीति एवम् स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राथमिकता तथा प्रतिबद्धता (१ वाक्य) गरी एक अनुच्छेदमा र बढीमा आधा पृष्ठसम्म हुनुपर्ने ।

२. समस्या तथा चुनौती

विषयगत उपक्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनमा विद्यमान प्रमुख समस्या दुई वाक्यमा नबढ्ने गरी एक अनुच्छेद तथा आगामी दिनमा सामना गर्नुपर्ने चुनौती समेत गरी एक अनुच्छेदमा लेख्ने ।

३. सोच

स्थानीय तहको आवधिक योजनामा उल्लिखित विषय उपक्षेत्रगत सोच उल्लेख गर्ने ।

४. उद्देश्य

स्थानीय तहको आवधिक योजनामा उल्लिखित विषय उपक्षेत्रगत उद्देश्य लेख्ने, एक भन्दा बढी उपक्षेत्रको भएमा सबै उपक्षेत्रको उद्देश्य लेख्ने र कोष्ठमा उपक्षेत्र खुलाउने ।

५. रणनीति

स्थानीय तहको आवधिक योजनामा उल्लिखित विषय उपक्षेत्रगत रणनीति लेख्ने, एक भन्दा बढी उपक्षेत्रको भएमा सबै उपक्षेत्रको रणनीति लेख्ने र कोष्ठमा क्षेत्र खुलाउने । कुनै विषय उपक्षेत्रमा नयाँ रणनीति समावेश गरेमा सो पनि खुलाउन सकिने ।

६. विषय उपक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

आयोजना तथा कार्यक्रम वा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित अपेक्षित नतिजालाई आधार मानी विषय उपक्षेत्रसँग सम्बन्धित नतिजा सूचक उल्लेख गर्ने ।

विषय उपक्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०../..	२०../..	२०../..
१	२	३	४	५	६	७

७. विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

कार्यक्रम तथा आयोजना वा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण र कार्यक्रम/आयोजना वा उपक्षेत्रको त्रीवर्षीय खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपण, प्राथमिकीकरण र साङ्केतीकरण, स्रोतको त्रीवर्षीय अनुमान तथा प्रक्षेपण समेतका आधारमा विषय उपक्षेत्रगत खर्च र सोको स्रोतको त्रीवर्षीय अनुमान तयार गर्ने ।

विषय उपक्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान (रु. हजारमा)

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०../..								
२०../..								
२०../..								

८. कार्यक्रम/आयोजना वा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण

विषय उपक्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण भर्दा देहायअनुसार गर्नुपर्नेछ :

१. आयोजना बैङ्कमा समावेश भएको, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएको, कूल लागत तय भई बहुवर्षीय रूपमा कार्यान्वयन हुने आयोजनाको विवरण उल्लेख गर्ने अन्यको हकमा उपक्षेत्रगत विवरण उल्लेख गर्ने ।

२. उद्देश्य संक्षिप्तमा लेख्ने (जस्तैः गरिबी निवारण, क्षमता विकास आदि) ।

३. कार्यक्रम वा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण उल्लेख गर्दा आयोजना तथा कार्यक्रमको शुरु र समाप्त हुने मिति अनिवार्य रूपमा खुलाउने । शुरु तथा समाप्त हुने अवधि नखुल्ने अवस्थामा "सालबसाली" उल्लेख गर्ने ।

४. सालबसाली प्रकृतिका आयोजना वा कार्यक्रम भएमा ३ वर्षको अवधिलाई एक चरण मानी सो अनुसार उल्लेख गर्ने ।

५. आगामी तीन वर्षको अपेक्षित नतिजा उल्लेख गर्दा परिमाण खुलाउने तथा खुलाउन नसकिने प्रकृतिको भएमा छोटो बुँदामा "..... भएको हुने" भन्ने व्यहोरा उल्लेख गर्ने ।

कार्यक्रम/आयोजना वा उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण

रकम रु. हजारमा

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु.हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	२	३	४	५	७

९. जोखिम तथा अनुमान

आगामी तीन वर्षमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा आइपर्ने सम्भावित जोखिमको आकलन तथा सम्बोधन सहित दुई वाक्यमा बढीमा एक अनुच्छेद लेख्ने । पहिलो वाक्यमा प्रमुख अनुमान उल्लेख गर्ने र दोस्रो वाक्यमा उक्त कार्यहरू नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने के जोखिम रहन्छ सो उल्लेख गर्ने ।

नोटः *विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना दस्तावेज लेखन गर्दा आवधिक योजना तयार भैनसकेको अवस्थामा स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य, विषय उपक्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरुयोजना एवम् वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र स्थानीय प्राथमिकताको आधारमा उपक्षेत्रगत सोच, उद्देश्य र रणनीति उल्लेख गर्ने ।*

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन तयारी कार्यदल

श्री विष्णुदत्त गौतम, सहसचिव, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखा	-	संयोजक
श्री दिवाकर लुइटेल, उपसचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	-	सदस्य
श्री तुलसी चौंलागाई, उपसचिव, अर्थ मन्त्रालय	-	सदस्य
श्री महेन्द्रकुमार सापकोटा, उपसचिव, योजना तथा अनुगमन शाखा	-	सदस्य
श्री वाबुराम ज्ञवाली, उपसचिव, आर्थिक प्रशासन शाखा	-	सदस्य
श्री ऋषिराज आचार्य, उपसचिव, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखा	-	सदस्य
श्री प्रल्हाद कार्की, उपसचिव, विकास सहायता समन्वय शाखा	-	सदस्य
श्री डिलाराम पन्थी, उपसचिव, स्थानीय तह समन्वय शाखा	-	सदस्य
श्री गोविन्द के.सी., शाखा अधिकृत, योजना तथा अनुगमन शाखा	-	सदस्य-सचिव

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाडौं